

Møte for lukkede dører
fredag den 11 juli 1947 kl. 9.00.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om innhentelse av Stortingets samtykke til at Norge ratifiserer en med De forente stater under 28 mars 1940 inngått avtale om den videre fremgangsmåte i Hannevig-saken og Jones-saken (innst. S. C.).
2. Innstilling fra spesialkomiteen for industrisaker om fiendtlig eiendom (innst. S. J.).
3. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet blir holdt for lukkede dører - og anser det for bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. Ennvidere ekspedisjonssjef Andersen fra Utenriksdepartementet, direktør Paulsson, byråsjef Moe, kontorsjef Groth og statssekretær Drogseth fra Handelsdepartementet og kommandørkaptein Hostvedt fra Forsvarsdepartementet - og anser det for vedtatt.

Det er presidentskapets forutsetning at de to saker på kartet, om mulig kan bli behandlet og ekspedert med minst mulig ordskifte av omsyn til det møte for åpne dører som Stortinget senere skal ha.

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om innhentelse av Stortingets samtykke til at Norge ratifiserer en med De forente stater under 28 mars 1940 inngått avtale om den videre fremgangsmåte i Hannevig-saken og Jones-saken (innst. S. C.).

Saken i sin alminnelighet undergas debatt.

Konrad Knudsen (komiteens ordfører): Ut fra det ønske som presidenten har uttalt, skal jeg forsøke å fatte meg i størst mulig korthet. For å kunne gjøre det må jeg med engang si, at jeg da på ingen som helst måte våger meg i kast med å rekapitulere selve saken, og viser i så måte bare til innstillingen, til det innlegg jeg holdt i saken forrige gang, og de ting som ble uttalt da. Jeg går med det samme over til å behandle de ting som der ble reist innvendinger imot under siste gangs behandling av saken. Da Stortinget ved behandlingen forrige gang besluttet å sende saken tilbake til

komiteen, var det nærmest for å få en bedre oversikt over de forpliktelser av økonomisk art som en ratifisering av avtalen kunne påføre oss. Dessuten var det uttalt ønske om en nærmere presisering av de grunner komiteen hadde for å anbefale ratifikasjon, all den stund flere av komiteens egne medlemmer uttalte seg meget tvilende om utfallet av saken.

Hva den første side angår, kan jeg meddele at departementet på anmodning av komiteen vendte seg til vår ambassadør i Washington, som igjen vendte seg til den amerikanske advokat som er engasjert til å føre saken for den norske stat. Advokaten har sendt oss en temmelig inngående betenkning som for så vidt angår de mulige amerikanske krav, som kan bli reist i henhold til art. 7, som sier at om erstatning blir endelig vedtatt i favør av den norske regjering, skal ingen del av erstatningene betales til eller krediteres denne regjering for noe som helst formål før kravene fra Christoffer Hannevigs og hans forskjellige amerikanske selskapers kreditorer er ordnet ved en avtale mellom de to regjeringer. Betenkningen bekrefter ellers for så vidt bare hva der ble fremholdt ved sakens behandling sist, at Norge kan tape ved å vinne Hannevigsaken, dersom vi skulle vinne, men våre erstatninger ikke blir fastsatt høyere enn til å dekke de amerikanske krav. Norge vil da måtte bære advokathonoraret pluss de andre omkostninger som vil påløpe blant disse fellesutgifter, som skal betales med like part av de Forenede Stater og Norge, og som er anslått til for vår dels vedkommende å bli omlag 16 000 dollars.

Hovedkravene er jo for begges vedkommende ganske fantastiske. Jeg viser til innstillingen for så vidt det gjelder Hannevigs krav. Det er med renter fram til 3 august 1937 beregnet til 68 979 406 dollar. Med renter og renters renter fra nevnte dato til i dag antar jeg - det er ikke beregnet - at det samlede beløp dermed vil stige til om lag 110 millioner dollar. Det er regnet med en rentefot på 6 pst.

Det amerikanske hovedkrav - om jeg kan si det slik - vil kunne bli ialt 47 173 520 dollar. Renter er da regnet fram til 1 januar 1947. Da visse av disse kravene ikke ble anerkjent ved konkursbehandlingen, fremholder advokaten at Norge kan gjøre innsigelse mot den del av kravet. Det teoretiske minimumskrav som kan bli fremmet av den amerikanske stat, er anslått til 16 554 000 dollar. Advokaten regner imidlertid med at 27 500 000 dollar som det nærmest antagelige beløp Norge må regne med i praksis å måtte anerkjenne etter konvensjonens artikkel 7. Advokaten kommenterer denne artikkel 7 med å si at Norge kan nekte å gå med på en avtale om betaling til kreditorene, såfremt Norge ikke sikres et passende beløp av den tilkjente erstatning. Hvis man trekker dette resonnement etter hårene, sier advokaten, vil man kunne regne med en avtale som bare tilgodeser kreditorene med et helt minimalt beløp ut fra den betraktning at noe er bedre enn intet. Men dette gjelder forsåvidt i tilfelle bare de private kreditorer, og de private kreditorenes krav utgjør bare 4 500 000 dollar i det

antagelige kreditorkravet, som her er fiksert til 27,5 million dollar. De 24 millioner dollar er den amerikanske stats eget krav, krav på tilbakebetaling av penger satt inn i Hannevigs foretagender, skatter o.s.v., så her kan man altså ikke regne med noen slags forhandlinger om dette krav, da det jo her faktisk er bondens ku og bondens havre. Den amerikanske stat står både som debitor og kreditor. Vinner Norge saken, og den amerikanske stat blir pålagt å betale erstatning til Hannevig, vil Amerika måtte yte disse erstatningene og samtidig få tilbake dekning av de krav som den amerikanske stat kan gjøre gjeldende.

Jeg har lyst til å nevne et spesielt forhold, fordi man skal ha helt klart for seg at forsåvidt det gjelder de amerikanske kravene, er det - som jeg sier - bondens ku og bondens havre. Men det er kravene til de private kreditorene som sannsynligvis faktisk vil komme til å bety noe i dette bestemte oppgjøret. Og her er det advokaten hevder det syn at vi kan forhandle med disse kreditorene, og han gir også uttrykk for at han ikke kan tenke seg annet enn at den amerikanske stat for sitt vedkommende vil være tilfreds med den ordning som det kan være spørsmål om mellom de private kreditorene og den norske stat. Det er satt opp en viss sannsynlighetsberegning over hva omkostningene kan andra til, dersom Norge taper, og hvordan omkostningene kan komme til å stille seg på de forskjellige trinn dersom Norge vinner saken.

Dersom Stortinget ikke samtykker i ratifikasjonen, vil saksomkostningene beløpe seg til 50 000 dollar som allerede er betalt advokaten i honorar, pluss andre utgifter som en har pådratt seg. Tapes saken, vil man ha de samme omkostningene samt en halvdel av fellesutgiftene ved sakens behandling i Court of Claims og Supreme Court, altså 16 300 dollar, en halvdel av utgiftene til voldgiftsdommernes salærer og øvrige omkostninger i forbindelse med norsk juridisk bistand. Vinner Norge saken, og erstatningsbeløpet blir 2 millioner dollar eller mindre, blir omkostningene, det vil si advokatens salær, 20 pst. inntil 500 000 dollar. Tilkjennes beløp fra 2 millioner til 40 millioner dollar, beregnes salæret etter 5 pst. inntil 2 millioner dollar, og ved tilkjent beløp over 40 millioner dollar er salæret fastsatt til 2 millioner dollar, ved løsning på diplomatisk vei før saken henvises til Court of Claims, 500 000 dollar i salær samt fellesutgiftene og utgiftene til norsk juridisk bistand.

Disse oppgaver bekrefter fullt ut hva jeg forsøkte å gi uttrykk for under saksbehandlingen sist saken var fremme. For at Norge ikke skal påføres tap om vi vinner, må vi altså bli tilkjent en erstatning som er så meget høyere enn de av retten anerkjente amerikanske motkravene, at den dekker saksomkostningene, og det skulle vel kanskje ikke være så usannsynlig. Taper vi saken, vil staten sannsynligvis være langt på vei dekket ved den garanti som er stilt til rådighet fra privat hold, 580 000 kroner. Departementet var, da

proposisjonen ble fremsatt, fullt klar over at staten kunne påføres tap. Det har også komiteen vært. Komiteen har behandlet saken påny etter at Stortinget sendte den tilbake til oss. Den har ikke funnet grunn til å endre sin enstemmige innstilling fra sist.

Når komiteen fastholder sin innstilling til tross for de tvil som ble reist i Stortinget ved forrige gangs behandling, tvil som komiteens enkelte medlemmer selv nærer med hensyn til det tap staten kan påføres, har det flere grunner, først og fremst den omstendighet at enhver borger har et visst krav på rettsbeskyttelse, dernest at saken er reist etter krav fra et enstemmig storting i 1935, - og la meg tilføye her at saken den gang var undergitt en temmelig inngående behandling. Sakens ordfører som var representanten Sven Nielsen, hadde arbeidet med den i månedsvis. La meg også minne om at alle jurister som har hatt med saken å gjøre ned gjennom alle årene, alle har gitt uttrykk for at Hannevig har vært gjenstand for en urimelig og hårdhendt behandling av de amerikanske myndigheter. Mange har riktignok hatt den samme tvil om resultatet som komiteen nå nærer, men det skyldes at saken ikke står så godt juridisk som den ville ha gjort dersom alminnelige rettferdsprinsipper kunne legges til grunn for avgjørelsen. Men igjen gjør det forhold seg gjeldende at mange tror på at saken vil vinnes. Det er her nok å vise til at de som i sin tid stillet en samlet garantisum på 580 000 kroner, på forespørsel fra departementet før saken denne gang ble opptatt til behandling, alle svarte at de vedstod seg sitt garantiansvar. Hadde de ikke trodd på saken, ville de vel etter alle menneskelige beregninger ha trukket garantien tilbake og dermed dekket seg selv. De som erindrer tilbake til 1920-30-årene, vil erindre hvordan avisene både ute og her hjemme var opptatt med Hannevigsaken. Det er kanskje ikke minst skyld i at Stortinget endelig krevde at saken ble prøvet for en internasjonal domstol. Det falt ikke ro over saken før stortingsvedtaket kom i mars 1936.

Jeg har spurt meg selv om hva som vil skje dersom Stortinget nå dropper saken. Jeg er stygt bange for at den da vil bli gjort til gjenstand for den samme lidenskapelige behandling i pressen som i 20-30-årene. Mitt syn er dette, og jeg tror hele komiteen er av den samme oppfatning, uansett hva tvil en kan ha om utfallet, at saken må prøves for domstolene og få sin endelige avgjørelse der. Det vil neppe falle ro over saken før. La meg også minne om at staten alt har lagt ut henimot en halv million kroner på saken. Det vil vel også av den grunn virke noe eiendommelig å trekke seg tilbake nå da man endelig har fått de amerikanske myndigheter med på å prøve saken.

Til hr. Oftedal, som var bange for at Norge skulle tape sin goodwill i Amerika ved å reise saken, vil jeg gjerne ha sagt at jeg ikke gir meget for en goodwill dersom betingelsen skal være at vi unnlater å hevde vår rett.

Jeg vet ikke om dette gir et tilfredsstillende svar på de spørsmål som var reist under debatten sist, men jeg tror

det er vanskelig å kunne si noe mer. Personlig ser jeg det slik, men dette står helt for egen regning, at taper vi saken, vil det ikke koste oss nevneverdig mer enn om vi dropper den i dag, men vi har da oppnådd å få den prøvet. Vinner vi, har jeg vanskelig for å forstå at ikke de norske erstatningskravene skulle bli så meget større enn de amerikanske, at de i det vesentlige vil dekke det advokatsalær og de andre saksomkostninger som måtte påløpe.

Presidenten: Presidenten må gjøre oppmerksom på at dersom en eller begge disse saker krever et lengre ordskifte, ser presidenten seg nødt til å foreslå behandlingen av saken utsatt.

Vogt: Jeg skal være ganske kort. Det ble sagt av sakens ordfører, at den gang det var en enstemmig stortingsbeslutning om å reise saken, hadde det vært etter en inngående behandling. Det kan man ikke få nå. Jeg vil derfor bare kort ha sagt at de momenter som ordføreren har fremført, har ikke overbevist meg og ikke endret det syn man fikk på saken sist den var fremme. Jeg vil stemme mot innstillingen.

Burull: Det er henstillet at man ikke skal diskutere saken, men det må vel være tillatt å komme med en bemerkning. Jeg er enig med den sist ærede taler, og de nye opplysninger som er kommet fram i denne sak, endrer ikke i noen henseende det syn som jeg opprinnelig hadde på den, og konklusjonen må da bli at jeg må stemme mot ratifikasjon. - Jeg vil for øvrig ha nevnt, at det har alltid stått for meg som Hannevig har vært utsatt for, som det står, en ganske usedvanlig hårdhendt og urimelig behandling, og jeg ser at den norske stat for å fremme rettferdigheten har ofret adskillige tusen kroner på denne sak. Men derved har den også manifestert sitt standpunkt. Jeg konstaterer at etter den avtale som nå foreligger, er meningen den at først og fremst skal en betale saksomkostningene uten adgang til å få dem dekket, hvis det går galt, og dertil at kravene fra de amerikanske kreditorer, som i realiteten er den amerikanske stat, skal dekkes forlods. Det vil med andre ord si at vi må vinne over 28 millioner dollar for i det hele tatt å kunne få fem øres netto til å dekke våre norske interesser. Jeg synes det er ganske fornuftsstridig å gå hen og ratifisere en slik overenskomst.

Utheim: Jeg uttalte meg om denne sak sist, og jeg skal ikke oppta noen lang debatt. Men jeg vil i likhet med hr. Vogt få lov å si at jeg ikke er enig i at denne sak behandles som foreslått, og at jeg derfor vil stemme mot innstillingen. Det forbauset meg at ordføreren ikke kom inn på et moment, som jeg synes er meget vesentlig: Dette at ved den rettergangsordning eller voldgift som her etableres, skal også en norsk høyesterettsdom undergis voldgift og granskning. Det er meg meget uantagelig.

Sundt: Jeg vil ganske kort si at denne sak, sådan som den foreligger for dette storting, i virkeligheten bare er en videre ekspedisjon av det som var forarbeidene til og som ble resultatet av Stortingets behandling i mars 1936. Jeg synes det ikke går an for dette storting å la 15 års behandling av denne sak resultere i en henleggelse, etter at man gjennom virke fra våre utenriksmyndigheters side og fra privat side har brutt gjennom den opprinnelige amerikanske motstand og fremtvunget en avtale, som etter omstendighetene fra vårt synspunkt må sies å være nokså gunstig.

Jeg er heller ikke enig med hr. Utheim i at det er noe anstøtelig at et prinsippsspørsmål som det med Jones-saken, som har vært for Norges Høyesterett, gjøres til gjenstand for en voldgift, når Amerika oppgir ubestridelige prinsipper som det hevder for sin egen suverenitets og retts vedkommende, til fordel for en felles enighet mellom partene. Det er ikke et ukjent fenomen, at selv etter en vunnet dom, selv om det ikke akkurat er ved Høyesterett, kan det ende med at man kommer til et forlik eller voldgift.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i å ratifisere den mellom Norge og De forente stater inngåtte avtale av 28 mars 1940 om den videre behandling av Hannevig-saken og Jones-saken.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt mot 11 stemmer.

S a k n r . 2 .

Innstilling fra spesialkomiteen for industrisaker om fiendtlig eiendom (Innst. S. J.).

Presidenten (Natvig Pedersen, komiteens formann):
Presidenten gjør oppmerksom på at når komiteen har gått med på å behandle denne sak på kortest mulig tid av hensyn til Stortingets videre oppgaver, er det fordi komiteen i sin innstilling kommer med uttalelser som vil ha sin betydning for Direktoratet for fiendtlig eiendom i den nye melding som direktoratet kommer til å gi, og videre fordi komiteen har henstillet at det blir laget en melding fra direktoratets side med sikte på offentliggjørelse, slik at man, når den melding foreligger, vil kunne komme tilbake til de spørsmål som er behandlet i denne innstilling. På det grunnlag har komiteen ment det riktig at denne sak blir ekspedert i dag og, slik som stillingen er, uten noe større ordskifte.

Hønsvald: Jeg antar det er en liten trykkfeil på side 5. Det står «A/S Norsk Cellulosefabrikk». Jeg kjenner ingen

slik fabrikk. Det skal antagelig være «A/S Norsk Cellullfabrikk».

Presidenten: Det er riktig, det er en trykkfeil på side 5 annen spalte. Det står «A/S Norsk Cellulosefabrikk», det skal være «A/S Norsk Cellullfabrikk».

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 24 (1945-46) Om fiendtlig eiendom vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Protokollen for det hemmelige møte ble deretter referert og foranlediget ingen bemerkning.

Presidenten: Forlanger noen ordet før møtet heves?

Vogt: Etter det siste hemmelige møte her i Stortinget stod det dagen etter i en avis, «Aftenposten», et referat med henvisning til møtet og med en del av det som var sagt i møtet. Jeg vil gjerne vite om presidentskapet er oppmerksom på det, og om det eventuelt har foretatt seg noe i den anledning.

Presidenten: I president Monsens fravær kan jeg bare si at presidentskapet er fullt oppmerksom på det, og at den sak er under behandling i presidentskapet.

Møtet hevet kl. 9.40.